

збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 березня 2024 року. Маріуполь : МДУ, 2024. С. 33–36.

Тетяна Іванченко,
пошукувач кафедри початкової і професійної освіти,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Тетяна Довженко,
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету початкового навчання,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА»

Характеризуючи тенденції реформування початкової освіти в контексті концепції «Нова українська школа», варто наголосити на основних здобутках цієї реформи. Найперше заслуговує на увагу те, що Концепцією НУШ оновлено зміст початкової освіти, що ґрунтована на формуванні компетентностей і ціннісних орієнтирах, необхідних для успішної самореалізації дитини в суспільстві, як-от:

- визнання унікальності й талановитості кожної особистості та заборона будь-яких форм дискримінації;
- розвиток вільної особистості через підтримку самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного і психоемоційного розвитку дитини;
- забезпечення добробуту і безпеки завдяки створенню атмосфери довіри, узаємоповаги і взаємодопомоги у шкільному освітньому середовищі;
- заклад освіти має бути безпечним місцем, де запобігають насильству і булінгу, надають потрібну допомогу;
- утвердження людської гідності та доброчесності, зокрема, академічної, через виховання чесності, відваги, наполегливості, милосердя, доброти, справедливості, поваги до прав людини;
- плекання любові до рідного краю, української культури, дбайливе ставлення до довкілля;
- формування активної громадянської позиції, відповідального ставлення до Української держави, історії українського народу, державної мови [1].

Другою важливою тенденцією слід розглядати пріоритет національно-патріотичного виховання, що наразі на державному рівні підтримується рядом законодавчих документів і нормативних актів, як-от: Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2023 р.), «Стратегія національно-патріотичного виховання» (2019 р.), Концепція «Державної цільової соціальної

програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року» (2020 р.) та інших [1].

Третьою тенденцією вважається посилення уваги до виховання здорового способу життя, що спрямоване на сприяння здоров'ю з 2003 р. у контексті «Концепції безпеки закладів освіти» (2023 р.), «Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі» (2020 р.) та інших законодавчих документів [1].

Четвертою тенденцією реформування початкової освіти в контексті Концепції «Нова українська школа» вважається формування та застосування учнями компетентностей, необхідних для здорового і безпечного життя, що, своєю чергою, сприятиме досягненню глобальних цілей сталого розвитку згідно з Указом Президента України від 30 вересня 2019 року за № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [1].

П'ятою тенденцією реформування початкової освіти в контексті Концепції «Нова українська школа» слід уважати вивчення та популяризацію кращих світових педагогічних практик. Зупинимось більш докладно на їх стислій характеристиці.

Швеція, Австралія, Іспанія (досвід подолання освітніх втрат і розривів): індивідуальний навчальний план, що спрямований на розвиток сильних сторін і залучає всіх учасників освітнього процесу. При цьому неформальні, дружні стосунки між учителями, дітьми та батьками дуже сильно впливають на результативність учнів.

Туреччина (досвід захисту постраждалих, швидке повернення до освіти, поліпшення рівного доступу після землетрусу): відкриті платформи репетиторства; додаткові цифрові освітні ресурси; діагностичні тести; додаткові консультації; літні школи і табори; адаптація шкільних програм.

Ірландія, Португалія, Швеція, Естонія, США (досвід оновлення змісту освіти через навчання, що засноване на компетентностях): нова рамка юніорського циклу; компетентності і портфоліо учня; інтенсивна шведська модель навчання; оновлення змісту націєцентричних предметів (мови, літератури, історії, географії); громадянська освіта; програма «Національна гордість» (від дошкільця до 12 класу).

США (досвід упровадження ротаційних моделей): «Щоденні 5» (К. Мередіт, Ч. Темпл, Д. Стіл), «Щоденні 3» (Г. Боші та Д. Мозер).

Ірландія, Канада, Делі (Індія) (досвід розвитку соціально-емоційних навичок і стійкості): політика добробуту; цілісний погляд на людину в освітніх підходах, «Коло мужності»; нові навчальні програми «Програма щастя», «Підприємницьке мислення».

Швеція, Португалія, Ірландія, Канада (досвід розроблення навчально-методичного забезпечення нового змісту освіти і оцінювання навчальних досягнень учнів), як-от:

Ірландія – розширена система оцінювання, учнівське портфоліо (портфоліо є своєрідним звітом щодо досягнень і захоплень учня. У процесі наповнення портфоліо легко відстежити прогрес у різних сферах його розвитку, оцінити здібності застосувати набуті знання на практиці. Портфоліо дає

можливість учневі розвинути здатність самотійного оцінювання своїх досягнень, підвищує самомотивацію, дає змогу досягти кращих результатів у процесі навчання, розвиває навички планування і постановки цілей, допомагає вчителям побачити приховані здібності учня, що необхідно для подальшого їх розвитку);

Португалія – формувальне оцінювання під час навчання і «для навчання» (від англ. *assessment for learning* та *formative*), оскільки на відміну від підсумкового, має на меті формування (або форматування) освітнього процесу з урахуванням навчальних потреб кожного учня задля більш ефективного формування необхідних знань, умінь і ставлень. Формувальне оцінювання як «оцінювання для навчання» складається з певних елементів, серед яких: 1) вироблення зрозумілих учням цілей на певний період навчання; 2) надання й отримання учнями конструктивного зворотного зв'язку щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей; 3) коригування вчителем освітнього процесу відповідно до результатів і навчального поступу учнів.

Естонія, Ірландія, Швеція, Делі (Індія) (досвід професійного розвитку вчителів і керівників шкіл): зміни освітніх програм підготовки вчителів у ЗВО; перехід від ізоляціоністської культури до культури співпраці вчителів-предметників; робота з керівниками шкіл щодо провідних змін; програма розвитку кластерного лідерства.

Японія (школа Тохоку), Південна Корея («Зелені розумні школи») (досвід відновлення шкіл: від будівлі до нової якості освітнього процесу): проект, що ставить учнів у центр і надає їм ініціативу; інтенсивні воркшопи з залученням лідерів громад, політиків, представників бізнесу; партнерство з ОЕСР і ключові компетентності, визначені в «Компасі навчання 2030»; ціль – надання учням життєво важливих актуальних навичок, проактивності та формування кваліфікованих кадрів, які будуть відновлювати постраждалий регіон; зв'язок навчання з зовнішнім світом; формування компетентностей для життя у змінному світі й збереження екології (цифрова та екологічна освіта); створення портативних класів на час відбудови шкіл [3].

Підводячи підсумок здобутків від реформування початкової освіти, слід акцентувати увагу на слабких місцях, що потребують усунення на подальших етапах розбудови вітчизняної освітньої системи:

1. Випускники початкової школи мають у середньому недостатньо сформовані навички і вміння працювати з текстом, хоча саме ці вміння набувають усе більшої значущості для них у подальшому навчанні в базовій школі, коли обсяги текстів збільшуються, а їх структура ускладнюється.

2. При спробі оперувати з абстрактною інформацією успішність випускників початкової школи в середньому знижується до 53 %.

3. Відсутня цілісна методична система навчання учнів початкової школи роботи з позатекстовими компонентами.

4. Нині початкова школа ігнорує той очевидний факт, що в реальному житті сучасна дитина набагато частіше змушена читати не високохудожні, а інформаційні тексти, що призначені для розширення світогляду про

навколишню дійсність, вільне орієнтування в побутових ситуаціях життєдіяльності.

5. На етапі закінчення початкової школи лише 16 % учнів мають високий рівень сформованості читацької компетентності, натомість базовий рівень – лише 67 % випускників початкової школи [2].

Список використаних джерел

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/metodichni-rekomendatsii-ta-informatsiyni-materiali> (дата звернення: 22.11.2024).

2. Звіт про результати другого циклу загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2021 р.: у 2-х частинах. Частина I. Що знають і вміють випускники початкової школи та як змінилася ситуація за три роки / Г. Бичко (основний автор), В. Терещенко, В. Горох, М. Мазорчук, Т. Лісова, Т. Вакуленко ; наук. ред. Т. Вакуленко ; за ред. О. Осадчої та В. Терещенка. Київ : УЦОЯО, 2022. 189 с.

3. Серпнева конференція 2023 «Освіта єднає». URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/konferentsii/serpneva-konferentsiya-2023-osvita-ednae> (дата звернення: 23.11.2024)

Ольга Китинська,
здобувач другого (магістерського) ступеня вищої освіти
кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – Оксана Писарчук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Адаптація першокласників до освітнього середовища є важливим етапом у розвитку дитини та її інтеграції в систему освіти. Процес переходу від дошкільного до шкільного навчання для багатьох дітей є стресовим і включає численні виклики. Враховуючи зміни, що сталися в освітній системі України у зв'язку з реформою Нової української школи (НУШ), проблеми адаптації першокласників набувають нових вимірів. НУШ орієнтована на розвиток особистості дитини, її індивідуальних здібностей, що потребує створення сприятливих умов для успішного входження дітей у нове навчальне середовище.

Одна з основних проблем, з якими стикаються першокласники, це психологічна та емоційна адаптація. Важливо, щоб дитина не тільки засвоювала